

hoorder zijner colleges en lezer zijner geschriften de gedachte: als die adelaar eens niet was opgesloten in de kooi van het Thomisme, hoe grootsch zou zijn vlucht zijn!

Rome's kerk hier te lande verliest in hem een harer edelste zonen.

Een, die u den indruk gaf, dat zijn hart, alle dwaling ten spijt, naar den levenden Christus, tevens den Christus der Schriften, uitging.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Geestelijke behoeften en stoffelijke nooden.

I.

In het voorlaatsie hoofdstuk van het Sprekenboek zijn de woorden opgenomen van Agur, den zoon van Jaké, en onder zijn spreken komt ook een gebed voor, dat voor de broodvraag en de vervulling der stoffelijke nooden van het grootste belang is. Agur begeert hier twee dingen van God, en deze twee zijn van zoo hoog gewicht, dat hij aan zijn smeking de bede laat voorafgaan: „Onthoud ze mij niet, eer ik sterf". Het eerste, wat hij vraagt, is, dat de Heere leugenaar en ijdelheid verre van hem doe, en het tweede is de bede om zijn dagelijksch brood, welke hij in ontroerende soberheid uitdrukt in de eenvoudige woorden: „Armoede of rijkdom geef mij niet, want mij met het brood mijns bescheiden deels".

De laatste wordt dikwerf verkeerd verstaan. Men vat het woord bescheiden veelal op in den zin van beperkt en gering, van klein en sober, en zegt dan: „Agur smeekte God slechts om een gering deel, doch tegenwoordig jagen allen naar hooge inkomsten en ruime loonen", maar hoeveel waar er ook in dit laatste moge schuilen, men mag uit Agurs gebed allermint de conclusie trekken, dat het streven naar levensverruiming en lotsverheffing met de bede om het dagelijksch brood in strijd zou zijn. Het woord bescheiden heeft hier een gansch andere beteekenis. Het wil hier zeggen: bescheiden in den zin van bestemd, van hetgeen God voor ons bestemd en bepaald heeft, zooals we ook lezen in Job 23:12: „de redenen Zijns monds heb ik meer dan mijn bescheiden deel weggelegd", waarbij de kantteekening ook opmerkt: het dagelijksch gezeel en verordend onderhoud mijns lichaams; zooveel daartoe noodig of door God bescheiden is. Dergelijke uitdrukking bescheiden deel komt ook voor in Genesis 47:22, waar gesproken wordt van het bescheiden deel der priesters van Farao in Egypte, en niemand zal durven beweren, dat hier het bescheiden in den zin van sober en beperkt moet verklaard worden.

Agur bidt dus van God dat deel wat de Almachtige voor hem bestemd of bescheiden en in Zijn voorzienigheid voor hem weggelegd heeft, en zoo opgevat komt deze uitdrukking overeen met de woorden van het Onze Vader: ons dagelijksch brood. Het gaat hier om hetgeen voor ons toereikend en voldoende is, en onze stoffelijke

nooden kan vervullen, in onderwerping natuurlijk aan het bestel des Heeren, waarvan de bidder gelooft, dat het een vaderlijk en zorgend bestel is. Daarom vraagt Agur niet om rijkdom, want alle weelde is toegift en allermint noodzakelijk. Daarom begeert hij allermint armoede, want gebrek en onthiering zijn in strijd met een menschwaardig bestaan als beeldrager Gods, maar smeekt Hij den Schepper van hemel en aarde, dat Deze hem voede, en voeden is wel niet overvoeden, doch evenmin ondervoeden, maar voeden, d.i. genoeg, voldoende geven met het brood zijns bescheiden deels.

Waar toe zendt hij deze bede op?

Zijn er niet andere en gewichtige nooden, wier vervulling van hoogere levenswaarde zijn? Deed deze man niet beter te vragen om geestelijken zegen, dan alleen stoffelijke welvaart af te bidden, eer hij sterft? Is zulk een gebedsleven niet ongeestelijk en verraadt het niet droeve geslotenheid voor het geestelijk-eeuwige? Neen, want hier wordt niet om brood gevraagd om dat brood alleen. Hier wordt niet gebeden om bewaring voor de armoede om slechts zonder zorgen het leven te kunnen doorhuppelen, maar Agur heeft in zijn gebed de hoogste geestelijke belangen op het oog. Hij smeekt om gevoed te worden en om zijn bescheiden deel, opdat hij geestelijk van God niet afwijke, en „opdat ik, zal zijnde, U niet verloochene en zegge: Wie is de Heere? of dat ik, verarmd zijnde, dan niet stele en den naam mijns Gods aantaste".

In dit gebed komt tot uiting het nauwe verband, dat er bestaat tusschen de geestelijke behoeften en de stoffelijke nooden, en deze wijze uit de verre oudheid grijpt met gelukkigen greep en met scherpen blik de eenheid tusschen ons tijdelijk en geestelijk brood. Ik ving dan ook met deze bede aan, om van den beginne het onderwerp te rechtvaardigen, dat ik in enkele artikelen wensch te behandelen en waarbij ik uitga van de grondgedachte dat er tweemaal nood is.

Wij kennen n.l. als menschen niet één nood, doch er zijn in ons twee soorten van behoeften, omdat wij menschen tweevoudige wezens zijn. De engelen zijn slechts enkelvoudig. Zij zijn alleen geesten. Zij bezitten geen lichaam. Zij kennen dus ook geen stoffelijke behoeften. Zij zullen dan ook niet de aarde beërven, al zullen zij er op wonen om de verlostten te dienen, — terwijl ter andere zijde ook de dieren enkelvoudig door God zijn geschapen. Deze bezitten geen ziel in den hoogsten zin des woords. Hun behoeften gaan alleen uit naar de aarde. Zij zijn ten volle stof en leven voor de stof, doch de mensch is tweevoudig. Als de Almachtige hem schept naar Zijn beeld, formeert Hij hem niet alleen met een lichaam, maar ook met een ziel, en Hij blaast zelf den adem des levens in Zijn neusgaten in.

Daardoor heeft de mensch een tweevoudig bestaan. Hij is den hemel en de aarde verwant. Hij behoort tot de stoffelijke wereld, want hij is aardsch uit de aarde, en hij komt den hemel nabij, want zijn levensbegin is uit God zelf, en tusschen die beide deelen van 's menschen bestaan, was oorspronkelijk heerlijke harmonie. Het lichaam

was de schoonheidsvolle zieletempel. De ziel was de heilige heerscheres over het lichaam. Beide waren in volkomen gehoorzaamheid onderworpen aan Gods wil, en beider behoeften ontvingen haar volkomen vervulling van Hem, Die de Vader der lichten en de Fontein van alle goed is.

Die tweevoudige behoefte heeft door den zondeval een ander karakter gekregen. Doordat de harmonie tusschen lichaam en ziel verstoord werd is ook de eenheid tusschen beider nooddrift te loor gegaan, en wat eertijds slechts behoefte was, is nood geworden. Wat de vragen van het zieleleven aangaat, dit leven kent niet alleen begeerte en verlangen naar God, gelijk het zich in het Paradijs tot den Heere uitstrekte, als een bloemkolk tot het zonnelicht, maar het lijdt nu zijn nood. Nood in de worsteling met zonde en ellende, met wereld en Satan; nood in den harten gang van 's levens moeiten, die de ziel beladen met leed en gewichten en haar neerhalen in het stof; nood in de gedruktheid onder allerlei zorgen en beslemmeringen, wanneer de ziel boven het donkere-aardsche wil klapwieken tot het licht van omhoog, en nood in den dorst des harten, dat klaagt: „Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, alzoo schreeuwt mijn ziel tot U, o God".

K. D.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Evangelisatie onder Socialisten.

II.

In mijn vorig artikel heb ik eenige droppels geschept uit den stroom van artikelen, die over het thema „godsdienst en socialisme" gevloeid heeft door de Roode Pers. Er zou nog meer aan toegevoegd kunnen worden uit sindsdien verschenen artikelen, maar ik vind het beter de schaar in het eui te laten. Zooals ik de bouquet plukte, zoo is de orangerie. Dit artikel draait om de vraag onder welk gezichtspunt wij deze uitspraken zullen beschouwen.

„Daar de fok bij opgeze!" hoor ik een politicus zeggen. Zijn politieke bril ziet gewoonlijk de religie voor de atheïstische uitspraken over het hoofd. Hij zit steeds maar hoofdschuddend naar Men te kijken. Hij zal uit de verschillende uitlatingen de anti-godsdienstige aanstrepen. Dit is echter onbillijk, omdat die juist als reactie op de religieuze propaganda zijn verschenen. Het is niet geheel bezijden de plank als „Het Volk" van sommige tegenstanders schrift: „zij zijn gelukkiger met één atheïst uit ons midden, die hun een geschikt citaat oplevert om daarmede geloof, arbeiders bang te maken, dan met dozijnen „socialisten, die den geestelijken kant van ons „streven naspeuren en naar voren brengen" („Het Volk" van 14 Januari '22).

Het zij hier volledigheidshalve nog eens aangestipt, dat er drie perioden vallen te onderscheiden in de geschiedenis van het moderne socialisme. De beginperiode was verklaard-atheïstisch, uit dezen tijd stammen de meeste uitspraken uit het

woord moest blijven, omdat het een uitgangspunt kon worden; maar wanneer hij ziet, dat de gehele staatsinrichting moet gebroken worden, dan moet men alle krachten daaruit terugtrekken, om ze op een nieuw standpunt te concentreren. Het Christelijk-historisch beginsel brengt mede, dat de staat, en vooral zulk een staat, geen onderwijs mag geven, ja, dat de staat, als hij modern is, geheel per se onmogelijk onderwijs kan geven. In de gegeven omstandigheden moet al ons streven zijn, dat den staat het gewone onderwijs onmogelijk worde gemaakt; het moet afbrokkelen. Daardoor verkrijgen wij, dat de anders opmerksaam worden, dat het staatsonderwijs niet voldoet. Als wij den staat in zulk een toestand laten verschijnen, dat hij als een geraamte daar staat, zullen de oogen opengaan.

Nadat nog enkele heeren het woord hebben gevoerd, zegt de Voorzitter, Mr Groen van Prinsterer, die zijn leven aan deze zaak heeft gewijd, dat hij liever verwijzen zou naar zijn antecedenten; maar hij gevoelt, dat hij niet zwijgen mag. Het geldt hier de Christelijke vlag eener in haar onloochenbare eigenaardigheid antichristelijke wet. Eendrachtig hebben in de Tweede Kamer onze vrienden (vrienden ook van den heer Van der Bruggen) de heeren Mackay, Elout, van Lijnden, van Reede zich daartegen verzet... Men heeft gezegd: moet Christelijk weg, dan ook maatschappelijk dan ook deugden er uit. De ongerijmdheid der conclusie stelt de verkeerdheid der praemissen in het volle licht. Reeds in 1851 heeft Dr Beets, hij schier alleen, in een vergadering van honderd predikanten, den moed gehad ronduit te verklaren, dat het valsche principe leiden zou tot een school, waar enkel lezen, schrijven, rekenen en stil zitten zou worden geleerd. Er is door Van der Bruggen een uitdrukking gebruikt, waarop men zich beroept: „Het woord Christelijk is een belijdenis van het Nederlandsche volk". Protestatio actui contraria. Een beklagenswaardige illusie van onzen vriend. Hij verbeeldde zich, dat volkomen neutraliteit mogelijk is en dat,

omdat de afgevaardigden geen lastbrief hebben ontvangen. Afgevaardigden zonder lastbrief moeten hun eigen meening doen kennen.

Achtereenvolgens werd nu het woord gevoerd door den heer C. Arend Bz., Ds A. Brummelkamp, den Voorzitter, Ds H. C. Voorhoeve, den heer N. M. Feringa, Ds M. Cohen Stuart, Mr J. W. Gefken, den heer P. A. Exel, den heer J. Smelik, den heer J. Steenbergen, den heer F. C. Wijle, Mr J. de Neufville, Ds H. V. Hogerzeil, Ds Th. H. Nahujs, den heer E. J. Veenendaal en Ds Ph. J. Hoeftemaker.

Deze laatste meende, dat de principiële kwestie uit het oog werd verloren. Met zekeren wemmoed had hij de discussie tot dusver gevolgd. Hij ontkende het recht, dat het woord Christelijke geschrapt zou worden in naam der waarheid, wel der werkelijkheid. Wij mogen met de werkelijkheid geen vrede hebben. Het is trouw om te zien, hoe onze kracht daarin bestaat om Christelijke conclusien te trekken uit onchristelijke praemissen. De onchristelijke staat, zegt men, kan geen Christelijk onderwijs geven, maar, zegt spreker, mogen wij vrede hebben met dien onchristelijken staat? Een onchristelijke staat mag niet alleen geen Christelijk onderwijs, maar in het geheel geen onderwijs geven; ziedaar mijne meening. Het heeft spreker leed gedaan te ontwaren, dat de algemeene geest der vergadering zoozeer schijnt in te stemmen met het voorstel der Hoofdkommissie.

Ds A. Kuyper, daarop het woord ontvangende, gelooft ook, dat het principiële alleen het t-rrein is, waarop deze belangrijke kwestie gebracht mag worden. Het standpunt waarop wij ons moeten plaatsen is: wij hebben te doen met een Regeering, geledeuceerd uit een staatstheorie, die onchristelijk is, omdat zij strijdt met de eeuwige eischen en wetten des levens. Tegenover die staatstheorie staat de Christelijke idee. De tegenwoordig overheerschen-de staatsidee is satanisch, is principieel valsch, kan niet bekeerd, maar moet vernietigd worden. Bestond er nog kans om onze school of onzen staat te veranderen, dan zou hij meenen, dat het

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

XXI.

Na de openingsrede van Ds Kuyper op 18 Mei 1869, volgde op Woensdag en Donderdag 19 en 20 Mei de achtste Algemeene Vergadering van de Vereeniging voor Chr. Nat. Schoolonderwijs. Als afgevaardigden van de Hulpvereeniging Utrecht waren daar tegenwoordig: Ds A. Kuyper, Ds F. W. Merens, de heer R. Husen en de heer J. Wolbers.

Toen nu het voorstel der Hoofdkommissie aan de orde kwam, dat in art. 23 der Schoolwet (uit de woorden opleiding tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden) het woord Christelijke zou wegvallen, zei de heer R. Husen, dat in de Hulpvereeniging Utrecht dit punt breedvoerig besproken was geworden, en dat men bezwaar had gemaakt, dat vanuit deze vergadering de Regeering gedrongen zou worden het woord Christelijke uit art. 23 te schrappen, omdat men daardoor den schijn op zich zou laden, dat men de openbare scholen, waar de Bijbel nog gebruikt werd, daarvan wilde berooven, en pogingen in het werk stelden om de natie te onchristelijken.

De heer J. Wolbers verklaarde, dat de Hulpvereeniging Utrecht eerst wel van deze meening was geweest, maar, na langdurige overweging der bezwaren, na ernstige nalezing van het Schoolwetprogram en biddend overleg, zonder een bepaald besluit te nemen, toch bij groote meerderheid te kennen had gegeven, zich bij de Hoofdkommissie aan te sluiten, omdat zij overtuigd was geworden, dat het woord Christelijke in de wet een onrecht en een onwaarheid was.

De heer R. Husen beweerde den indruk te hebben gehad van het tegendeel, maar verklaarde in dit opzicht te kunnen dwalen.

Ds A. Kuyper zei: Het is niet in orde, het gevoelen der Hulpvereeniging Utrecht mede te deelen,

iel was
Beide
rworpen
en haar
der der

zonde-
de har-
d werd
ruft te-
fle was,
et ziele-
begeerte
het Pa-
oemkalk
n nood-
de, met
ing van
t looden
f; nood-
en be-
dankere-
omhoog-
gt; „Ge-
rooman-
“

K. D.

troppeis-
te over-
gevoeld
eer aan
versche-
schaar
plukte,
te vraag
n zullen

politieus
de reli-
wer het
ad naar
uitlatin-
is ech-
op de
Het is
olk van
n geluk-
die hun
e geloof-
doezijnen
ons
“ Het

ans aan-
derschei-
cisme-
ich, uit
niet het

angspunt
de ge-
ken, dan
ken, om
ren. Het
dat de
wijs mag
s, geheel
t. In de
ven zijn,
mogelijk
Daardoor
worden,
wij den
nen, dat
le oogen

bben ge-
Prinste-
gewijl,
edenen;
Het geldt
loochen-
et. Een-
ze vrien-
rugghen)
in Reede
gd: moet
ppelijk
heid der
issen in
r Beels,
houderd
erklaaren,
e school
til zit
Van der
rop men
t is een
Protes-
enswaar-
de zich,
en dat,

dikke citaten-boek, waarmede op politieke mee-
tings naar den rooden duivel wordt geslagen. Daarop
is de tijd gevolgd van het: „godsdiens is priva-
zaak“, de richting, die tot groote teleurstelling der
opkomende vrijdenkersbeweging werd ingeslagen.

Thans is aan het opkomen de periode van het
religieus-socialisme, dat gelijk Loopuit opmerkte
„door vreedzame doordringing met religieuze be-
standdeelen de socialistische beweging geestelijk
„wil vernieuwen“.

Ja sommige van de strevers zijn zoo „fanatiek“,
dat een inzender zucht „dat is even erg luij als
„de fijnste Gereformeerde“. (Pop Wetensch. Bij-
voegsel 11 Febr. '22).

Gelijk reeds uit het voorafgaande blijkt, zijn er
in de roode rijn drie richtingen, die elk in één
der drie periodes staan, de atheïsten, die de oude
opvatting huldigen „godsdiens is de opium van
het volk“, de neutralen, die godsdiens als priva-
zaak beschouwen en de religieuzen, die de religie
als de innerlijke kracht der beweging vereeren.
Eene voorlichting, die deze schakeeringen niet
onderscheidt, leidt aan politieke bijziendheid en
kleurenblindheid. Ik zou echter willen raden, uit
deze dingen des harten geen politiek te munten
en de politieke so-easy bij het lezen dezer artikelen
af te zetten.

Een tweede gezichtspunt wordt ons geboden als
wij de religieuze ontboezeningen gaan leggen onder
den theologischen microscoop. Wat een onzuiver-
heden, wat een pantheïstische dwalingen, wat eene
verwarring valt er in op te merken!

Toch is dit niet het eerste, wat wij moeten zien.
Wij kunnen toch moeilijk verwachten, dat deze
mensen de taal der Canones zouden spreken.
Maar het is zeker niet onze eerste taak hun dit
onder den neus te wrijven. Zien wij hen liever
aan met het oog van een evangelist, dat glanst waar
het maar een volkske ziet gloren.

„Aanpassing“ hoor ik iemand met een tikje ver-
achting zeggen. Wel, mijn broeder, was Paulus
een man van valsche synthese of heeft hij alles
schande en drek gezocht om Christus wil? Wij re-
ken in dit opzicht niet tot zijn elleboog. Als die
Paulus de algoderij in Athene heeft aanschouwd,
breekt hij niet uit in een donderrede, maar vangt
zijn toespraak aan met eene toespraak: „Gij mannen
van Athene, ik bemerk, dat gij alleszins gelijk als
„godsdiensdiger zijt“. (Hand. 17:22). Dat zou Pau-
lus ook gezegd hebben, wanneer hij „Het Volk“
had gelezen en hij zou gretig de kansen gegrepen
hebben om hun den onbekenden God te verkondigen.
Laat ons dan ook de kansen grijpen, welke God
ons in deze dagen opent.

Just terwijl mijn eerste artikel ter perse was,
ontving ik een brief van een broeder uit Z., die
eene communistische vergadering had bijgewoond.
Hij was bewogen met die schare mannen en vrou-
wen, wier zielen het met zulke kost moeten stellen
en vroeg hoe men deze menschen het best zou
kunnen bereiken. In onze evangelisatielokalen laten
zij zich zelden zien. Laat ik handwijzer mogen
zijn naar drie wegen.

De eerste weg is die der leetuurverspreiding.
Bij het aangaan of uitgaan van zulk eene socia-

listische vergadering posteere men zich met ver-
spreidingsleetuur, als Kandelars, traktaten etc. Men
neme het beste, wat men krijgen kan. Alleen wake
men angstvallig tegen sommige geschriftjes, die
een feodale opvatting op maatschappelijk gebied
huldigen. Men late de politiek er buiten, het gaat
om de zielen. Zulk eene leetuurverspreiding is
eene eenvoudige en tamelijk goedkope wijze van
propaganda.

De tweede weg is die van deelname aan het
debat. Dit is natuurlijk alleen mogelijk, als de
gehouden rede daartoe aanleiding gaf. Persoonlijk
heb ik deze methode nog al eens toegepast op anar-
chistische vergaderingen en dat niet geheel zonder
vrucht. Het kan soms een schoone gelegenheid zijn
om een eigenaardig auditorium met het evangelie
te bereiken.

De derde weg is die van het beleggen van mee-
tings onder deze menschen. Voor eene meeting
moet men altijd letten op het psychologische mo-
ment. Dat zielkundige oogenblik heeft nu geslagen
waar de religieuze oriëntering van den socialist
een strijdzaak in hun eigen gelederen is geworden,
het brandpunt, waarop zich hunne gedachten rich-
ten en de spil, waarom de gesprekken draaien.
Het is ergerlijk en bedroevend, dat men zulke
oogenblikken laat voorbijgaan. Laten onze stads-
kerken hare beste predikanten eens een Zondag
vrijstellen om op zulk eene meeting — geadverteerd
in de socialistische pers — de strijdzaak van
positief-christelijke zijde te belichten. Wij laten
— dit zij het uitgangspunt — voor het oog-
blik uwe politieke inzichten en economische ge-
dachten buiten beschouwing. Uitgangspunt zij de
uitspraak van Drop: Men moet geen brood kopen
in den manufacturenwinkel. Kerk en kroon stelle
men niet op den voorgrond, maar sprek over
de ziel en God. Het andere is van nader orde.

Wat? de kerk er buiten laten? Neen, waarde
lezen, volstrekt niet. Terwijl die kerk hare dienaars
tot die zware taak uitzendt, komte zij in een ure
des gebeds bijeen, een bidstond voor het gewas,
voor het zaad, dat wordt uitgestrooid... Het
kerkelijke moet er niet dik optiggen, maar als het
hart er in kloppen, innerlijk met ontfoming be-
wogen over eene schare, vermoed en verstrooid
omdat zij geen herder hebben.

N. B.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

De Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika.

III.

De kerkeraden der Gereformeerde Kerken in
Nederland hebben voor ongeveer een maand een
missive ontvangen, onderteekend door vijf heeren,
t.w.: Prof. Dr H. H. Kuyper, Prof. Dr T. Hoekstra,
Dr B. Wielenga, Dr S. O. Los en L. Penning, die
zich tot hen wendden om verzoek van de Senaat
van het Potchefstroomsche Universi-
teits Kollege met een bede om hulp.

Het ligt voor de hand, dat de Senaat van genoemd
College zich wendt tot onze kerken, daartoe staat

wij. De eigenaardigheid der tegenwoordige phase
van het ongeloof ligt bovenal juist hierin dat in
School, in Kerk, in Staat, van het woord Chris-
telijk, ter begoocheling, een satanisch mis-
bruik gemaakt wordt. Zoo er van misdaad sprak
is, handhaaft hij de qualificatie (aan dergelijk een
inlaesching van Christelijk menigmaal gegeven)
van nationaal misdrijf. Om de uitnemend-
heid zelve van het woord, wordt het des te ver-
derfelijker in een dergelijk verband. Om de voor-
spiegeling der mogelijkheden eener verafgelegen to-
komst, mogen wij het oog voor de actualiteit niet
sluiten; voor de in het oog vallende werking van
een woordenspel, verderfelijker voor land en Kerk.

Wat de qualificatie satanisch betreft, door
Dr Kuyper op de heerschende Staatsidee toegenast,
merken we nog op dat ze, in navolging van Burke,
Stahl en Guizot, ook reeds gebezigd was door
Gunning, die „de door onze Staats-instelling be-
gunstigde ongeloofseetheit“, „het demonisch
tegenbeeld“ noemde van de geloofseetheit (Zeven
Stemmen over Schoolonderwijs, 1864, blz. 28 noot); en door Groen van Prinsterer, die
met het oog op het beginsel van ongeloof en revo-
lutie schreef: „Ook de ontwikkeling ten goede van
de moderne maatschappij is onder de overmacht
van dit antichristelijk, van dit, in het licht
der openbaring, satanisch beginsel geraakt“
(Studien en Schetsen ter Schoolwet-
herziening, 1865, blz. 48 en 76).

Het voorstel tot weglating van het woord „Chris-
telijk“ in art. 23 van de Wet op het Lager Onder-
wijs, werd door de Algemeene Vergadering ten
slotte met 53 tegen 9 stemmen aangenomen.

Aan het einde verklaarde de vergadering nog op
voorstel van Ds F. W. Merens:

dat geen ander dan Christelijk schoolonderwijs
voor een Christelijk volk voldoende kan heeten;
dat in de tegenwoordige staatsinrichting geen
Christelijk onderwijs van staatswege mogelijk is;
dat de verklaring, door de Regeering aan de
wet gegeven, het woord Christelijk tot een on-
waarheid en oorzaak van misleiding maakt en

het in te nauwe betrekking tot de Theologische
School van de Gereformeerde Kerk, en
in de vorige artikelen trachtte ik te doen nijkomen,
hoe nauw de band is tusschen die kerk en de onze
en hoe noodig het is, dat die band sterker worde
aangehaald.

Het Potchefstroomsche Kollege geeft aan de
Theologische School aldaar de voorbereiden-
de gymnasiale en literarische oplei-
ding; daarnaast leidt het ook nog onderwijzers
op voor het 1e klas examen (hier te lande M.O.).

Aan het hoofd van deze inrichting, die veel
overeenkomst heeft met een jongere en kleinere
zuster gelijkt van de Hope College in Hol-
land en van Calvin College te Grand
Rapids, staat Prof. Dr F. Postma, een klein-
zoon van den „slachter“ der Gereformeerde Kerk,
een man van Gereformeerden, van Frieschen
bloede.

Prof. Dr F. Postma promoveerde aan de Vrije
Universiteit.

Het verband tusschen dit kollege en de kerk
was vroeger zeer nauw; het was tot 1920 het
eigendom der kerk.

Sinds dat jaar is het echter zelfstandig geworden
en geniet nu van de hooge regeering een sub-
sidie van f4000 'sjaars.

Bedenkt men nu, dat het aantal studenten on-
geveer 50 bedraagt, waarvoor negen professoren
aan de inrichting verbonden zijn, dan behoef ik
geen becijfering te maken ten betooge, dat er
jaarlijks nog duizenden bij duizenden bij moeten.

Die duizenden moeten komen van de zijde der
kerk en uit de beurzen der particulieren, en dit
gaat de draagkracht van een kerk, die nog geen
40.000 zielen telt, te boven.

De Senaat wendt zich nu tot onze kerken.

Geen wonder!

De Gereformeerde Kerken toch hebben op in-
directe wijze het stekje geplant, door de uitzen-
ding van Ds Postma, waartuit dit Kollege als een
gezonde boom is voortgekomen.

Nog eens zij herinnerd, dat het kollege niet meer
kerkelijk is, zoo min als het gymnasium te Kam-
pen, dat nu nog is en dat toch eenmaal zeer nauw
was verbonden met de Theologische School.

Die echter dit kollege steunt, helpt daardoor de
Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika, eene zeer
zwakke zuster, ja meer, de onderteekenaars van
de circulaire noemen haar eene der meest
beproeefde onder de Christelijke Ker-
ken.

Als dat zoo is, dan dienen wij ons zelf toch wel
af te vragen, wat wij in die zware beproeving voor
haar hebben gedaan?

Is er niet een groote achterstallige schuld te
betalen?

Is nog goed te maken wat door ons is ver-
zuimd?

Wij hebben naar alle kanten ons geld gezonden.

Van alle kanten breidt men de armen naar ons
uit!

Worden ook in dit geval soms het eerst gehol-
pen, die het hardste roepen en klagen?

Wij hadden niet moeten wachten tot wij wer-

dat wij daarom genoodzaakt zijn te begeeren,
dat uit Art. 23 van deze wet het woord „Chris-
telijk“ weggenomen worde.

De vergadering werd daarna door Ds A. Kuyper
met dankgebed gesloten.

De strijd, hier gevoerd over de schrapping van
het woord „Christelijk“ in Art. 23 der Schoolwet
leidde tot een breuke tusschen de broederen. Zoo-
wel Beets als Chantepie de la Saussaye bedankten
voor het lidmaatschap van C. N. S. O. Beets
schreef er over in de Protestantische By-
dragen, I. Groen in de Nederlandsche Ge-
dachten, 2e serie, I en Kuyper in De Heraut.

De literatuur over dit onderwerp is omvangrijk.
Behalve het officiële verslag der Achtste Alge-
meene Vergadering leze men: Kuyper, Bedoeld
noch Gezegd, blz. 34; Fabius, Voorheen en
Thans, blz. 147; Voortvaren, blz. 229;
Staatsrecht en Politiek, II, blz. 283—292;
Studien en Schetsen, V, no. 3, blz. 123—127;
Raate, Van der Bruggen herdaacht, blz.
18; Merens, Groen van Prinsterer en Van
der Bruggen, blz. 19 vv.; Vos, Groen van
Prinsterer en zijn tijd, II, blz. 424; J.
Kuyper, De Gereformeerde Kerk van 22
Augustus 1895; idem, Geschiedenis van het
Christelijk Lager Onderwijs, blz. 183—
191; De Standaard, 11 Sept. 1889, artikel:
„Christelijke en maatschappelijke deugden“; T. de
Vries, Bibliografie Groen van Prinsterer,
blz. 218; Brouwer, Daniel Chantepie de
la Saussaye, blz. 145—147; Chantepie de la
Saussaye, Nicolaas Beets, blz. 147—151. Deze
biograaf bewaart over de door Beets gebezigde
qualificatie „demonisch“ echter een opmerkelijk stil-
zwijgen. Hierbij denken we aan de woorden van
Prof. Fabius, Studien en Schetsen, V, no. 4,
blz. 131: „Men bewijst aan de nagedachtenis van
Beets eenen dienst door zijn ongelukkig optreden van
het jaar 1869 in Christelijk-Nationaal niet
nodeloos op te rakelen“. Zie voorts nog: Paeda-
gogisch Tijdschrift, III, blz. 204 vv., en
De Nederlander van 17 Dec. 1921, 2e blad.